

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

**КРУГЛИЙ СТІЛ
ПРИСВЯЧЕНИЙ НАУКОВІЙ ТВОРЧОСТІ
ВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО
ПСИХОЛОГА І.О. СИНИЦІ
"НАУКОВА СПАДЩИНА
І.О. СИНИЦІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ"**

4 жовтня 2012 року

Київ – 2012

За редакцією: Максименко С.Д., дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Редакційна колегія: *Тополов Є.В.*, доктор психол. наук, с.н.с., *Куценко-Лада Г.В.*, канд. психол. наук, *Пророк Н.В.*, канд. психол. наук, *Шевченко Н.О.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Слободяник Н.В.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Дзюбка Л.В.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Мар'яненко Л.В.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Капустюк О.М.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Терещенко Л.А.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Скулиш Н.Є.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Федько В.В.*, канд. психол. наук, с.н.с., *Шатирко Л.О.*, с.н.с., *Пастушенко В.С.*, н.с., *Тимофєєва Н.М.*, н.с., *Кесьян Т.В.*, м.н.с., *Мойзріст О.М.*, м.н.с., *Гурова О.В.*, м.н.с., *Чудакова О.М.*, м.н.с.,

Круглий стіл присвячений науковій творчості відомого українського психолога І.О.Синиці. "Наукова спадщина І.О. Синиці в контексті сучасної педагогічної психології". – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2012. – 72 с.

В цьому збірнику містяться матеріали Круглого столу, організованого Інститутом психології імені Г.С.Костюка НАПН України і присвяченому творчій спадщині визначного українського психолога, одного з організаторів роботи цього інституту Івана Омеляновича Синиці. В задачі Круглого столу входило як обговорення теоретичних питань психології та встановлення смислових зв'язків між науковою спадщиною І.О.Синиці і сучасними дослідженнями, так і аналіз стану психології освіти в контексті ідей І.О.Синиці.

У вступній доповіді директор Інституту психології, академік Максименко С.Д. відзначив вагомий доробок І.О.Синиці в загальному розвитку вітчизняної педагогічної психології, створенні її теоретичних та методологічних підґрунть. Значним є внесок І.О.Синиці в організацію наукових досліджень в галузі педагогічної психології, у вивчення психічних закономірностей навчання, виховання особистості, взаємодії учасників освітнього процесу, становлення особистості педагога. Під його керівництвом здійснювались продуктивні дослідження закономірностей та надійних критеріїв визначення рівнів розвитку особистості, психології педагогічної діяльності та її суб'єктів - педагогів та учнів, проблеми індивідуальних особливостей навчання, професійної підготовки педагога. Праці І.О.Синиці містять великий фактичний матеріал стосовно розвитку мовлення дитини, розглядаються прояви закономірностей розвитку мовлення в процесі навчання, аналізуються особливості усного та писемного мовлення, їх своєрідність на окремих вікових етапах. Багато робіт І.О. Синиця присвятив проблемам психології педагогічної майстерності та педагогічного такту. Характерною рисою цих досліджень була їх гуманістична спрямованість, прагнення поставити в центр уваги освітнього процесу формування особистості, віддаючи пріоритет її моральній стороні.

На засіданні Круглого столу вдалось обговорити лише невелику частину проблем, досить актуальних для сучасної психології освіти. Доповідачами наголошувалось, що питання, сформульовані І.О.Синицею майже 50 років тому і наразі залишаються провідними як для науки, так і для практики.

ЗМІСТ

АМЕРІДЗЕ О.С. Сучасне визначення освітньої системи як соціокультурного явища	5
ВАЙДА В.С. Вплив сімейних конфліктів на розвиток особистості підлітків	6
ГІРЧУК О.В. Умови формування самооцінки у молодшому шкільному та підлітковому віці	11
ГОРОВА О.О. Психологічні особливості архітектурного проектування із застосуванням комп'ютерних технологій	13
ГУРОВА О.В. Особливості захисних механізмів у корекції внутрішньоособистісної конфліктності	14
ДЗЮБКО Л.В. Особливості підтримки і розвитку здібностей школярів в період їхнього переходу до середньої освітньої ланки	16
ЄВЧЕНКО І.М. Теоретичний аналіз проблеми самоствердження особистості в українській психології	18
ЗЕЛЕНСЬКА З.П. Розвиток комунікативних вмінь засобами гештальт напрямку на уроках англійської мови	19
ІЧАНСЬКА О.М. Гендерна ідентичність учениць шкіл з роздільним навчанням	21
ІЧАНСЬКА О.М., ПОГОРІЛЬСЬКА Н.І. Особливості переживання внутрішньоособистісних конфліктів студентами-психологами	22
КАЛМИКОВ Г.В. Професійно-мовленнева діяльність суб'єкта з огляду положень психології усного мовлення І.О. Синиці	24
КАЛМИКОВА Л.О. Психолінгвістика розвитку учнів в психологічній спадщині І.О. Синиці	25
КАПУСТЮК О. М., ПАСТУШЕНКО В.С. Вивчення відмінностей у групах досліджуваних із високим рівнем й повною відсутністю прояву самодетермінації	27
КОВАЛЬ І.А. Сучасне розуміння психоедукації у комплексному підході до процесу курації соматичних пацієнтів з психічними розладами	29
КУЛЬТЕНКО В.П. Психологічні особливості особистості інваліда в наслідок переломів та травм, роль психологічної реабілітації та адаптації в статусі інвалід	30
КУЦЕНКО-ЛАДА Г.В. Формування концептуальної картини світу	32
МАКОДЗЕБА М. Вчитель і учень: особливості взаємодії в освітньому процесі	33

5. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст. Проблемы становления личности. М. 1994. – 320 с.

6. Торохтий В.С. Психология социальной работы с семьей. – М.: ЭКСМО Пресс, 1996. – Т. 3. – 500 с.

7. Шуман С.Г., Шуман В.П. Семейные конфликты: причины, пути устранения. – Брест, 1992.

УДК 159.922

УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ТА ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Гірчук О.В.

Сучасний час вимагає від кожної людини швидко адаптуватись до нових умов, бути конкурентноздатною у професійній діяльності, успішною, реалізованою, гармонійною особистістю. Не втратити віру у власні можливості, прагнути до саморозвитку, відстоювати точку зору, планувати, втілювати у життя ідеї, досягати результатів і боротись з невдачами особистості допомагає впевненість у собі, реальна оцінка потенціалу, вмінь, здібностей. Оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей, бачення себе серед інших, регулює її поведінку, впливає на взаємовідносини з оточуючими, формує відношення до успіхів та невдач. У працях вітчизняних психологів підкреслено вплив самооцінки на пізнавальну діяльність особистості, міжособистісні стосунки, саморозвиток та керування власним життям. Самооцінка формується у дитинстві. Важливу роль відіграють оцінні відносини – повага, схвалення, нарікання, покарання. Під їх впливом у дитини формується оцінка свої дій, вчинків, самої себе. Емоційні реакції на схвалення чи гнів дорослих створює у дитини внутрішні умови для формування позитивно – емоційного чи негативного відношення до себе. У дошкільному віці з'являється певне відношення до себе. Свої можливості дитина оцінює по практичному здійсненню. Самооцінка старших дошкільників стає достатньо стійкою. У молодшому шкільному віці формується більш повне уявлення про фізичні та психологічні якості, якості оточуючих людей, що впливає на уточнення Я – образу та образів інших. Враховуючи, що самооцінка є важливим фактором розвитку особистості і виконує роль механізму саморегуляції, слід звертати увагу на оцінку дій, самої себе, дитиною. Батьки прагнуть, щоб дитина адекватно оцінювала свої дії, знання, можливості, а іноді, навіть була більш впевненою, активною. Таке прагнення батьків може створити умови, коли оцінка справжніх можливостей, якостей, здібностей дитини буде мати різницю з реальним потенціалом. При визначенні психологічної готовності дитини

до школи, при проведенні співбесіди, виконанні проєктивної методики "Малюнок сім'ї" аналізуючи коментарі дитини, можна визначити стиль спілкування та виховання, вимоги, обов'язки, зрозуміти, як дитина оцінює себе. Особливо негативно впливає на розвиток та поведінку дитини занижена самооцінка. Вона призводить до відсутності ініціативності, пасивності дитини, прагненні уникнути виконання завдань, доручень, відповідальності. Виникає негативне ставлення до навчання, своїх результатів. Деякі надзвичайно болісно переживають зауваження вчителя, низьку оцінку. Поступово у молодших школярів формується самооцінка власних досягнень та результатів. Підтримка дитини з боку батьків та оточення, забезпечує відчуття комфорту, поваги і любові. У родинях, де діти з раннього дитинства відчують підтримку батьків один одного, відповідальність, увагу, доброзичливі взаємовідносини, вміння разом долати труднощі та радіти успіхам, де є традиції та правила, виважені вимоги до виховання, створені умови для гармонійного розвитку, поведінка дорослих є прикладом для наслідування. Особливе значення для розвитку дитини має спілкування з однолітками, ігрова діяльність. При організації ігрової діяльності дошкільнят, слід звертати увагу на те, що у процесі гри засвоюються ролі, відтворюються вагомні події, життєві ситуації. У молодших школярів у процесі гри засвоюються соціальні форми поведінки, набувається досвід у розв'язанні конфліктних ситуацій. Набуття досвіду, засвоєння різних ролей, форм поведінки, сприяють підвищенню самооцінки, формуванню самоповаги. Підтримка дорослих, помірне схвалення результатів навчання дитини, сприяють розвитку "Я – образу". Важливо, щоб оцінка відповідала успіхам, тоді вона перетворюється у стимул, що спонукає дитину активно докладати зусиль для досягнення високих результатів. Взаємодія з однолітками, спільні інтереси, спілкування, дозволяє молодшим школярам порівнювати себе з тими, хто їх оточує, визначати риси характеру, якості, вчинки, які є важливими для справжньої дружби та підтримки один одного. При взаємодії з членами шкільного колективу, учень порівнює себе з іншими, об'єктивно оцінює фізичний і розумовий потенціал, результати досягнень. У підлітковому віці вивчення самого себе стає більш глибоким. Змінюється поведінка, характер спілкування, мета, ціннісні уявлення. Підліток прагне самостійно приймати важливі для нього рішення, зростає довіра до однолітків і критикуються дії дорослих. Більше уваги приділяється порівнянню та оцінюванню фізичного потенціалу, привабливості. Незадоволеність власною зовнішністю може спровокувати невпевненість у собі. У цей віковий період важливе значення на оцінювання себе, має найближче оточення, однолітки. На процес порівняння, оцінювання, аналізу власних результатів, впливає впевненість у собі, знання, досягнення мети, вміння взаємодіяти з інш., відстоювати свою точку зору, ви-

рішувати складні ситуації, долати проблеми, самовдосконалюватись і об'єктивно оцінювати свої успіхи та невдачі, що формується з дитинства.